

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 8
“ก้าวข้ามขอบเขตความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน”
วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

ความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยด้วยต้นกล้าจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของเกษตรกรในจังหวัดตรัง Extension Needs for Banana Cultivation from Tissue Culture Seedling of Farmers in Trang Province

เกวลี บุญกุล

นักศึกษาระดับปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรและสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

E-mail: kaewboon006@gmail.com

นารีรัตน์ สีระสาร

คณาจารย์วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

E-mail: Nareerut.see@stou.ac.th

ปรีชาดิ ดิษฐกิจ

คณาจารย์วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

E-mail: Parichat Ditthakit

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกกล้วย ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดตรัง ปี 2566 จำนวน 271 ราย โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน มีความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 162 ราย โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีประเด็นความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อด้านการผลิต ได้แก่ การเลือกแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ และเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากสื่อบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่ม/ผู้นำเกษตรกรหรือเกษตรกรต้นแบบในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

คำสำคัญ: ความต้องการของเกษตรกร, การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ, การส่งเสริมการปลูก

Abstract

The purpose of this research was to study: the extension needs of tissue-cultured banana farming among farmers. The study population consists of banana farmers in Trang Province who were registered with the Department of Agricultural Extension in 2023, totaling 271 individuals. The sample size was determined using the Taro Yamane formula with a margin of error of 0.05, resulting in 162 samples. Simple random sampling was used. The data collection tool was an interview form, and the data were analyzed using frequency

distribution, percentage, minimum, maximum, mean, standard deviation, and ranking. This research was a survey study. The findings indicate that: Farmers extension needs of tissue-cultured banana farming, particularly regarding the selection of banana seed sources. They also seek extension through personal channels, such as group leaders or model farmers in tissue culture.

Keywords: Farmers' needs, Tissue culture, Extension of production

บทนำ

กล้วย เป็นไม้ผลเขตร้อน ปลูกได้ในหลายประเทศ ซึ่งประเทศไทยนั้นสามารถปลูกได้ทุกภูมิภาค และทุกฤดูกาล ทั้งยังเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งของประเทศไทย มีการส่งออกในรูปแบบสินค้ากล้วยสดและผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูป ซึ่งในปี 2565 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกกล้วย 481,639 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้ามากที่สุด 328,456 ไร่ ผลผลิต 184,251 ตัน กล้วยไข่ 63,233 ไร่ ผลผลิต 32,159 ตัน กล้วยหอม 62,252 ไร่ ผลผลิต 30,082 ตัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2565) มียอดการส่งออกกล้วยสด มูลค่า 263.45 ล้านบาท โดยตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศจีน 104.11 ล้านบาท ประเทศญี่ปุ่น 47.55 ล้านบาท ประเทศมาเลเซีย 25.83 ล้านบาท เป็นต้น (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565)

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของกล้วยเป็นการนำเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เทคโนโลยีทางชีวภาพ มาใช้ในการขยายพันธุ์พืชให้มีปริมาณมาก ได้ต้นพันธุ์ตรงตามสายพันธุ์ ได้พืชพันธุ์ดีที่ปลอดโรค เช่น โรคตายพราย โรคเหี่ยว ต้นพันธุ์มีความแข็งแรง เจริญเติบโตสม่ำเสมอ และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้พร้อมกัน (สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร, 2561) การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วย มีการเตรียมชิ้นส่วนพืช โดยคัดเลือกหน่อใบแคบจากต้นแม่พันธุ์ที่มีลักษณะดี ตรงตามสายพันธุ์ ปราศจากโรคและแมลง นำมาตัดแต่งหน่อกล้วยลอกกาบด้านนอกออก ตัดเอาเฉพาะส่วนของเนื้อเยื่อเจริญ (นูรีฮัน สะนิ และคณะ, 2562) หลังจากนั้นฟอกฆ่าเชื้อในสารละลายคลอโรกซ์ 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ใช้สารละลายคลอโรกซ์ 30 เปอร์เซ็นต์ นาน 30 นาที และครั้งที่ 2 ใช้สารละลายคลอโรกซ์ 15 เปอร์เซ็นต์ นาน 30 นาที ล้างด้วยน้ำกลั่นที่นิ่งฆ่าเชื้อแล้ว 3 ครั้ง ครั้งละ 3-5 นาที เพื่อล้างสารเคมีออกให้หมด นำมาตัดแต่งชิ้นพืชให้มีขนาดประมาณ 3-5 มิลลิเมตร ในตู้ปลอดเชื้อ แล้วนำไปเลี้ยงในห้องบ่มสภาพห้องที่ควบคุมที่อุณหภูมิ 25 ± 2 องศาเซลเซียส ความชื้นแสง 3,000 ลักซ์ ให้แสง 16 ชั่วโมงต่อวัน เปลี่ยนอาหารใหม่ ทุก 1 เดือน เตรียมแม่พันธุ์เริ่มต้น โดยชักนำยอด เลี้ยงในสูตรอาหาร MS + BA อัตรา 5 มิลลิกรัมต่อลิตร นำยอดอ่อนมาชักนำยอดโดยตัดปลายส่วนยอดทิ้งลอกกาบ แล้วผ่าครึ่งเป็น 2 ซีก เปลี่ยนอาหารใหม่ นำยอดมาตัดขยายเพิ่มปริมาณ โดยตัดแบ่งเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ ทุก 1 เดือน ชักนำให้เกิดราก โดยตัดแต่งยอดเลี้ยงในอาหาร MS ที่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโต NAA อัตรา 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร นำต้นอ่อนที่ชักนำให้เกิดรากพัฒนาเป็นต้นอ่อนที่สมบูรณ์นำไปอนุบาลในโรงเรือนที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมก่อนลงปลูกในแปลง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559)

จังหวัดตรังมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 1.84 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ปลูกกล้วย 306 ไร่ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกกล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยไข่ เป็นต้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2565) การปลูกกล้วย

ของเกษตรกรโดยทั่วไปจะใช้หน่อกล้วยในการปลูก ซึ่งการขยายพันธุ์โดยใช้หน่อกล้วยอาจเสี่ยงกับโรคและแมลงที่ติดมากับหน่อพันธุ์ ซึ่งโรคพืชสำคัญที่พบว่าอาจเสี่ยงติดไปกับหน่อพันธุ์กล้วย และก่อให้เกิดโรคระบาดในสวนกล้วย คือ โรคตายพรายหรือโรคเหี่ยว จะแสดงอาการใบกล้วยด้านนอกเหลืองเหี่ยว หักพับตรงโคนของก้านใบ และทยอยหักพับตั้งแต่ใบรอบนอกเข้าไปสู่ใบด้านใน (กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย, 2565) ส่วนแมลงที่อาจติดมากับหน่อพันธุ์ ได้แก่ ตัวงวง ซึ่งจะเข้าทำลายในระยะตัวหนอน โดยเจาะกัดกินชอนไชอยู่ในเหง้ากล้วย ซึ่งโดยมากจะกัดกินอยู่ใต้ระดับดินบริเวณโคนต้น ซึ่งไม่สามารถมองเห็นการทำลายหรือร่องรอยได้ชัดเจน เข้าทำลายที่น้ำที่อาหาร (ศูนย์วิจัยพืชสวน, 2561) เมื่อมีการระบาดแล้วจะขยายขนาดความรุนแรงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ต้นกล้วยชะงักการเจริญเติบโตและตายในเวลาต่อมา ซึ่งการเลือกใช้ต้นพันธุ์กล้วยที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจะปลอดจากโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้ลดความเสี่ยงในการเกิดโรคระบาดในสวนกล้วยได้

จากเหตุผลและผลการสำรวจข้างต้นนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการปลูกกล้วยให้ปลอดโรคและแมลงศัตรูพืช เพื่อลดการแพร่กระจายของโรคและแมลงศัตรูพืชในพื้นที่ ดังนั้นการวิจัยความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยด้วยต้นกล้าจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของเกษตรกรในจังหวัดตรัง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลให้แก่ เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานได้ใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในพื้นที่ และพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันด้านการตลาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการปลูกกล้วยด้วยต้นกล้าจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของเกษตรกรในจังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยในพื้นที่จังหวัดตรัง ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2566 จำนวน 271 ราย โดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยวิธีของ Taro Yamane โดยยอมรับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 162 ราย สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กำหนดคำถามแบบปลายปิดและคำถามแบบปลายเปิด ทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นคำถาม แล้วบันทึกข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ให้ครบสมบูรณ์ทุกประเด็น ทั้งสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร และความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ทดสอบความเที่ยงที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรในการวิจัย แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรในการวิจัย จำนวน 30 ราย ความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นจากสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.948 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ โดยกำหนดเกณฑ์จากค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 84.0 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 56.19 ปี ร้อยละ 34.6 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 69.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 63.3 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยเฉลี่ย 6.18 ปี ได้รับการอบรมเรื่องการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเฉลี่ย 0.09 ครั้ง/ปี และร้อยละ 91.4 ไม่ได้รับการอบรมเรื่องการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากหน่วยงาน ร้อยละ 64.2 มีแรงงานในการปลูกกล้วย เฉลี่ย 1.87 คน มีขนาดพื้นที่ปลูกกล้วย เฉลี่ย 1.72 ไร่ ร้อยละ 98.8 มีพื้นที่ถือครองที่ดินทางการเกษตรเป็นพื้นที่ของตนเอง รายได้จากการปลูกกล้วย เฉลี่ย 6,112.96 บาทต่อปี ร้อยละ 100.00 มีแหล่งเงินทุนจากทุนของตนเองที่ใช้ในการปลูกกล้วย

2. ความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของเกษตรกร

ผลการศึกษาประเด็นความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ใน Table 1 พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อด้านการผลิต ได้แก่ การเลือกแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 3.63) โรคพืชที่สำคัญของกล้วย (ค่าเฉลี่ย 3.61) แมลงศัตรูพืชที่สำคัญของกล้วย (ค่าเฉลี่ย 3.40) วิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.26)

Table 1 The extension needs of tissue cultured banana farming among farmers

Items	Average	S.D.	Mean	Rank
Selection of Plant Source	3.63	0.704	High	1
Important Banana Diseases	3.61	1.011	High	2
Important Banana Pests	3.40	0.987	Medium	3
Methods for Preventing and Controlling Plant Diseases and Insect Pests	3.26	0.846	Medium	4

ผลการศึกษาความต้องการวิธีการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ Table 2 พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากสื่อบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่ม/ผู้นำเกษตรกร/ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร/เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา คือ สื่อมวลชน โดยต้องการให้มีการสัมมนา (ค่าเฉลี่ย 3.12) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.09) สื่อสิ่งพิมพ์/หนังสือพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.07) การศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 2.89) และสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น Line, Facebook, Tik Tok (ค่าเฉลี่ย 2.67)

Table 2 The extension methods needs of tissue cultured banana farming among farmers (n=162)

Items	Average	S.D.	Mean	Rank
Personal Media	3.25	0.639	Medium	1
Mass Media	2.95	0.692	Medium	2
Social Media	2.94	0.715	Medium	3

อภิปรายผลการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยในพื้นที่จังหวัดตรัง ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2566 ร้อยละ 84.0 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 56.19 ปี เนื่องจากผู้ชายมีความแข็งแรงและสามารถทำงานหนักได้จะทำหน้าที่หลักในการทำงานหารายได้ให้กับครอบครัว และเกษตรกรส่วนใหญ่มีแนวโน้มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เกษตรกรจึงมีอายุค่อนข้างสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพรัตน์ รักเกื้อ และคณะ (2564) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมทองของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 54.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.73 ปี

เกษตรกรมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเกษตรกรต้องทำมาหาเลี้ยงชีพช่วยครอบครัว ทำให้เมื่อจบการศึกษาแล้ว เพื่อให้สามารถอ่านออกเขียนได้แล้วไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากมีรายได้น้อย แตกต่างกับงานวิจัยของ ยุพรัตน์ รักเกื้อ และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า เกษตรกรจบการศึกษาระดับ ป.4

เกษตรกรร้อยละ 69.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เนื่องจากเกษตรกรใช้เวลาและให้ความสำคัญในการทำการเกษตรอย่างเต็มที่ จึงไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริญา น้อยเทพ (2559) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 87.3 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

เกษตรกรร้อยละ 63.3 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรใช้เวลาในการทำการเกษตรของตนเอง จึงไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม แตกต่างกับงานวิจัยของ วาริญา น้อยเทพ (2559) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 41.2 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร

เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยเฉลี่ย 6.18 ปี เนื่องจากกล้วยสามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น จะทำให้กล้วยเจริญเติบโตและให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการผลิตกล้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า เกษตรกร มีประสบการณ์การปลูกกล้วยเฉลี่ย 6 ปี แตกต่างกับงานวิจัยของ ยุพรัตน์ รักเกื้อ และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกร มีประสบการณ์การปลูกกล้วยเฉลี่ย 11.46 ปี

เกษตรกรได้รับการอบรมเรื่องการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเฉลี่ย 0.09 ครั้ง/ปี ร้อยละ 91.4 ไม่ได้รับการอบรมเรื่องการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากหน่วยงาน เนื่องจากเกษตรกรไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้ขาดช่องทางข่าวสารในการรับรู้การอบรม หน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง เกษตรกรไม่ทราบแหล่งข่าวสารในการติดตามข้อมูล ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมการอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น แตกต่างกับ ยุพรัตน์ รักเกื้อ และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรได้รับการอบรมความรู้ด้านการผลิตกล้วยหอมทองให้ได้

คุณภาพและมาตรฐานเฉลี่ย 3.12 ครั้ง/ปี และร้อยละ 92.90 ได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตกล้วยหอมทองจากสำนักงานเกษตรอำเภอ

เกษตรกรมีแรงงานในการปลูกกล้วย เฉลี่ย 1.87 คน เนื่องจากเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันจะเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก มีสมาชิกในครัวเรือนไม่มาก ประกอบกับสมาชิกในครัวเรือนเดินทางไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้มีแรงงานในครัวเรือนจำนวนน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริญา น้อยเทพ (2559) พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.28 คน

เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ปลูกกล้วย เฉลี่ย 1.72 ไร่ และร้อยละ 98.8 มีพื้นที่ถือครองที่ดินทางการเกษตรเป็นของตนเอง เนื่องจากพื้นที่ถือครองที่ดินทางการเกษตรเป็นพื้นที่ถือครองมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และเกษตรกรใช้พื้นที่ในการทำเกษตรในรูปแบบการปลูกพืชแซม และได้รับมรดกที่ดินมาจากบรรพบุรุษ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ของตนเองในการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า ขนาดพื้นที่ให้ผลผลิตกล้วย 1-5 ไร่ และร้อยละ 95.1 มีพื้นที่ปลูกเป็นของตนเอง

เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกกล้วย เฉลี่ย 6,112.96 บาทต่อปี เนื่องจากเกษตรกรปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมันเป็นพืชหลัก และปลูกกล้วยเป็นพืชแซม ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวจึงใช้ในครัวเรือนก่อนออกจำหน่าย แตกต่างกับงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 70.5 มีรายได้จากการขายกล้วยหอมทอง 10,000–5,000 บาท และ ยุพรัตน์ รักแก้ว และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตกล้วยหอมทองเฉลี่ย 43,680.77 บาท/ไร่

เกษตรกรร้อยละ 34.6 มีต้นทุนจากการปลูกกล้วยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อปี เนื่องจากเกษตรกรมีการดูแลรักษาการผลิตกล้วยโดยใส่ปุ๋ยคอกเป็นหลัก รองลงมาใส่ปุ๋ยเคมี และใช้แรงงานในครัวเรือน ทำให้มีต้นทุนในการผลิตกล้วยน้อย แตกต่างกับงานวิจัยของวาริญา น้อยเทพ (2559) พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตกล้วยน้ำว้าเฉลี่ย 3,399.27 บาท/ไร่ และ ยุพรัตน์ รักแก้ว และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายจากการผลิตกล้วยหอมทองเฉลี่ย 32,612.18 บาท/ไร่

เกษตรกรมีแหล่งเงินทุนจากทุนของตนเองที่ใช้ในการปลูกกล้วย เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกกล้วยมากกว่าต้นทุนการปลูกกล้วยทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่กู้เงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริญา น้อยเทพ (2559) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 84.2 ไม่กู้ยืมเงินเพื่อการผลิตกล้วยน้ำว้า และยุพรัตน์ รักแก้ว และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 88.46 มีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง แตกต่างกับงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.9 กู้เงินจากธนาคารพาณิชย์

เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อด้านการผลิต ได้แก่ การเลือกแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ โรคพืชที่สำคัญของกล้วย แมลงศัตรูพืชที่สำคัญของกล้วย วิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรต้องการทักษะความรู้การเลือกแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ โรคพืชและแมลงศัตรูพืชที่สำคัญของกล้วย พร้อมทั้งวิธีการป้องกันและกำจัด ที่สามารถนำไปต่อยอดและปฏิบัติได้จริง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการระบาดมากขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการ ส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองด้านการผลิต โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ วิธีการปลูกกล้วยหอมทอง การคัดเลือกพันธุ์กล้วยหอมทอง การป้องกันโรคและแมลงที่ทำลายต้นกล้วยหอมทอง

เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากสื่อบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่ม/ผู้นำเกษตรกร/ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร/เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา คือ สื่อมวลชน โดยต้องการให้มีการสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสิ่งพิมพ์/หนังสือพิมพ์ การศึกษาดูงาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการให้องค์ความรู้ที่ถูกต้องแก่เกษตรกรได้ เกษตรกรมีความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ในรูปแบบการจัดอบรมพร้อมทั้งองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สอดคล้องกับงานวิจัยวนาลี เทียมโรธง (2561) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดภัยต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรต้องการข่าวสารจากสื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น Line, Facebook, Tik Tok

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการร่วมกันให้การสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกกล้วยด้วยต้นกล้าจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อให้ปลอดภัยและแมลงศัตรูพืช เป็นการลดการแพร่กระจายของโรคและแมลงศัตรูพืชในพื้นที่ และสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อความรู้ เพื่อให้เกษตรกรได้ศึกษาเรียนรู้ได้ทั่วถึง นอกจากนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการคัดเลือกหน่อพันธุ์ดีปลอดภัยและแมลง อีกทั้งให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการสำรวจแปลงปลูกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อควบคุมโรคพืชและแมลงศัตรูพืชไม่ให้เกิดการระบาด

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). *การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์กรเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). *การปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร*. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2, 2566, จาก <https://farmer.doae.go.th/>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). *พื้นที่ปลูกกล้วยในประเทศไทย*. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 20, 2566, จาก <https://www.tnnthailand.com/news/infographic/150930>
- กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย. (2565). *โรคตายพรายหรือโรคเหี่ยวในกล้วย*. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ กันยายน 10, 2566, จาก <https://www.opsmoac.go.th/nonthaburi-warning-files-451391791061>
- นุริยัน สະนิ, นาริรัตน สิริสาร และสินินุช คุรุทเมือง. (2562). *การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยหิน*. การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเครือข่ายภาคใต้ ครั้งที่ 4 “วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อบูรณาการท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”. 2562(4). สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 14, 2568, จาก <https://wb.yru.ac.th/handle/yr/3742>

- พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี. (2562). การส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออกของเกษตรกรในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุพรัตน์ รักเกื้อ, นารีรัตน์ สีระสาร และสินีนุช ครุฑเมือง. (2564). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมทองของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ. 7(3). สืบค้นเมื่อ กันยายน 12, 2567, จาก <https://li02.tci-thaijo.org/index.php/JASM>
- วนาลี เทียมไธสง. (2561). ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วาริญา น้อยเทพ. (2559). การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตกล้วยน้ำว้าของเกษตรกรในอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. (2565). ตลาดส่งออก 15 อันดับแรกของไทยรายสินค้ากล้วยสด. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ กันยายน 12, 2566, จาก <https://traderreport.moc.go.th/>
- ศูนย์วิจัยพืชสวน. (2561). กล้วย banana. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ กันยายน 20, 2566, จาก https://www.doa.go.th/hort/?page_id=52843
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดสุพรรณบุรี. (2565). กล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ. (ระบบออนไลน์). สืบค้นเมื่อ กันยายน 12, 2566, จาก <http://www.aopdt01.doae.go.th/>
- สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร. (2561). การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วย. [แผ่นพับ]. (ม.ป.ท.). Yamane, Taro. 1973. Statistics an introductory analysis. New York Harper & Row.